

MURRAY N.
ROTHBARD

GAZDASÁGI
VÁLSÁGOK:
OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

MURRAY ROTHBARD

GAZDASÁGI VÁLSÁGOK:
OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

MISES INSTITUTE
ELLENPROPAGANDA

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

A fordítás alapjául szolgáló, eredeti kiadás:
Economic Depressions: Their Cause and Cure
elérhető [a Mises Institute](http://mises.org) honlapján.

Fordította:
Táborszki Bálint
<http://ellenpropaganda.com>

MISES INSTITUTE
ELLENPROPAGANDA

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

*„A bankok sosem lennének képesek az
összehangolt hitelexpanzióra az Állam
beavatkozása és biztatása nélkül.”*

- Murray N. Rothbard

MISES INSTITUTE
ELLENPROPAGANDA

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

Az eufemizmus világát éljük. A boncmesterek “temetkezési vállalkozókká” lettek, a sajtóügynökök újabban “PR tanácsadók,” a portások meg “főfelügyelők.” A pusztá tényeket az élet minden területén ködös álruhába öltöztették.

Ez nem kevésbé igaz a közgazdaságtanra. A régi időkben már-már periodikus gazdasági válságoktól szenvedtünk, amelyek váratlan fellépését “pániknak” hívták, az azt követő, elhúzódó köztes állapotot pedig “válságnak.”

A modern idők leghíresebb válsága természetesen az, amelyik jellemző pénzügyi pánikként kezdődött 1929-ben, és a Második Világháború hajnaláig tartott. 1929 katasztrófái után a közgazdászok és a politikusok elhatározták, hogy ennek soha többé nem szabad megtörténnie. Ezt elérni úgy a legegyszerűbb, ha egyszerűen

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

kidefiniálják a “válságokat” a világból. Attól a ponttól Amerikát többé nem sújtották válságok. Mivel amikor a következő hirtelen válság bekövetkezett 1937-38-ban, a közgazdászok egyszerűen elutasították a félelmetes szó használatát, és előálltak egy új, sokkal lágyabb hangzásúval: “recesszió.” Azóta jó néhány recesszión túlestünk, de válság nem volt egy sem.

Ám rövid időn belül a recesszió szó is túl kegyetlenné vált az amerikai nyilvánosság kifinomult érzékenységének. Most úgy fest, hogy az utolsó recessziónk 1957-58-ban volt. Azóta “visszaeséseink,” vagy ami még jobb, “lelassulásaink,” netán “oldalirányú elmozdulásaink” vannak. Tehát ideje örvendezni, innentől a válságokat, de még a recessziókat is száműzte a közgazdászok szemantikai határozata; ezen a ponton a legrosszabb, ami történhet velünk egy kis

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

“lelassulás.” Effélék az “Új Közgazdaságtan” csodái.

Nemzetünk közgazdászai harminc éven át tudták magukénak azokat a nézeteket az üzleti ciklusról, amelyet a kései brit közgazdász, John Maynard Keynes vallott, aki létrehozta a keynesiánus vagy „Új” Közgazdaságtant A foglalkoztatás, a kamat és a pénz általános elmélete című könyvében, melyet 1936-ban publikáltak. A diagramok, a matematika és a ködös zsargon mögött a keynesiánusok attitűdje a fellendülések és visszaesések felé maga az egyszerűség, sőt, naivitás. Ha infláció fedezhető fel, annak oka a társadalom „túlzott költekezése,” a vélt gyógyír pedig az, ha a kormány – a nemzet gazdaságának önjelölt stabilizálója és szabályozója – közbeavatkozik és az embereket arra kényszeríti, hogy kevesebbet költekezzenek,

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

„felszívva vásárlóerő-többletüket” megnövekedett adóztatással. Ha viszont recesszió fedezhető fel, azt elégtelen magánköltekezés okozta, és a gyógyír ilyenkor pedig, ha a kormány növeli saját kiadásait, lehetőleg deficiten keresztül, így adva hozzá a nemzet aggregált kiadásainak áramához.

Az ötlet, mely szerint a megnövekedett kormánykiadások vagy az olcsó pénz „jó az üzletnek,” a kiadások csökkentése vagy a szigorúbb pénzpolitika pedig „rossz,” még a legkonzervatívabb hírlapokat és magazinokat is áthatja. Ezek az újságok továbbá adottnak veszik, hogy a szövetségi kormány szent feladata a gazdasági rendszert elkormányozni a válságok tátongó úrje és az infláció között, mivel a szabadpiaci gazdaság a vélekedések szerint

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

minduntalan hajlamos megadni magát e gonoszok valamelyikének.

Napjaink összes közgazdaságtani iskolája ugyanilyen attitűddel bír. Vegyük például Dr. Paul W. McCracken, Nixon Gazdasági Tanácselnökének nézetét. Egy interjújában a New York Times-szal, röviden hivatalba kerülése után (1969. Január 24.-én), Dr. McCracken az állította, hogy az új adminisztráció előtt álló egyik legnagyobb probléma az, hogy „hogyan hűtöd le ezt az inflációs gazdaságot úgy, hogy eközben ne engedj szabadjára elfogadhatatlanul magas mértékű munkanélküliséget. Más szóval, ha az egyetlen célunk lehűteni az inflációt, azt el lehet érni. De a munkanélküliség iránti társadalmi toleranciánk igen érzékeny.” És ismét: „Úgy gondolom, éreznünk kell az utunkat előre. Nem igazán van tapasztalatunk a gazdaság rendezett

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

lehűtésében. Rátapostunk a fékekre 1957-ben, de természetesen gazdaságunk jelentősen lelassult.”

Vegyük észre Dr. McCracken alapvető hozzáállását a gazdasághoz – figyelemre méltó, de csak mert napjaink majd’ összes közgazdásza ugyanígy vélekedik. A gazdaságot úgy kezelik, mint valami potenciálisan megmunkálható, de mindeközben egy folytonos gondokkal járó és makacs beteget, aki hajlamos nagyobb infláció vagy munkanélküliség felé kóborolni. Az állam a vén, bölcs menedzser és doktor szerepében tetszeleg, aki folyton nyitva tartja a szemét és folyton bütyköl, hogy gazdasági betegét jó állapotban tartsa. Akárhogy is, itt a gazdasági beteg nyilvánvalóan alárendelt, a kormány – mint „orvos” – pedig az úr.

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

Nem volt olyan rég, amikor ezt a fajta hozzáállást és attitűdöt „szocializmusnak” nevezték; de az eufemizmusok világát éljük, így ma sokkal puhább jelzőket használunk, mint a „mérsékletesség” vagy a „felvilágosult szabad vállalkozás.” Élünk és tanulunk.

Mik tehát az időszakos válságok okai? Tán mindörökké agnosztikusnak kell maradnunk a fellendülések és visszaesések okaival kapcsolatban? Tényleg igaz, hogy az üzleti ciklusok mélyen a szabadpiaci gazdaságban gyökereznek, így tehát szükséges valamiféle állami tervezés, ha szeretnénk a gazdaságot stabil keretek között tartani? A fellendülések és az őket követő visszaesések csak egyszerűen megtörténnek, vagy a ciklus egyik fázisa logikusan következik a másikkól?

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

Az üzleti ciklusokhoz való napjainkban divatos hozzáállás valójában Karl Marxtól fakad. Marx látta, hogy a körülbelül a tizennyolcadik század végére datálható Ipari Forradalom előtt nem voltak fellelhetők az időszakosan megjelenő fellendülések és válságok. Voltak hirtelen gazdasági krízisek amikor valami király háborúzott vagy elkobozta alattvalói tulajdonát, de sehol nem volt jele az üzleti szerencse általános és viszonylag szabályos ütemű ingájában megtestesülő, sajátosságosan modern jelenségnek: a fellendülésnek és visszaesésnek. Mivel ezek a ciklusok nagyjából egy időben a modern iparral együtt jelentek meg a porondon, Marx azt a következtetést vonta le, hogy az üzleti ciklusok a kapitalista piacgazdaság természetes részei. A közgazdaságtan összes különböző iskolája, függetlenül egyéb nézeteltéréseiktől és az üzleti ciklusnak

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

tulajdonított egyéb okaiktól, egyetértenek eme létfontosságú kérdésben: hogy ezek az üzleti ciklusok valahonnan mélyről a szabadpiaci gazdaságból fakadnak. Karl Marx hitte, hogy az időszakos válságok egyre csak rosszabbodnak, amíg a tömegek fellázadnak és elpusztítják a rendszert, míg a modern közgazdászok úgy hiszik, hogy az állam sikeresen stabilizálhatja a válságokat és a ciklust. De az összes oldal egyetért abban, hogy a hiba mélyen a piacgazdaságban keresendő, és ha valami képes megmenteni a helyzetet, az valamiféle hatalmas méretű állami beavatkozás.

Viszont kritikus problémákat fedezhetünk fel abban a feltételezésben, hogy a piacgazdaság a ludas. Hiszen az „általános gazdasági elmélet” azt tanítja, hogy a kereslet és a kínálat mindig az egyensúly

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

felé törekszik a piacon, így a termékek árai, illetve minden egyéb tényező ára, amely részt vesz a gyártási folyamatban, valamiféle egyensúlyi pontra törekszenek. Bár az adatváltozások, amelyek mindig előfordulnak, megakadályozzák eme egyensúly teljes elérését, semmi nem le lehet fel a piaczgazdaság általános elméletében, amely választ adna az üzleti ciklus ismétlődően felbukkanó fellendüléseinek és visszahúzódásainak. A modern közgazdászok úgy „oldják” meg ezt a problémát, hogy az általános ár- és piacelméletüket és az üzleti ciklus elméletüket egyszerűen külön, szorosan zárt rekeszekben tartják, hogy a kettő sose találkozzon, és végképp ne integrálódjon egymásba. A közgazdászok sajnálatos módon elfelejtették, hogy csak egy gazdaság van, és ebből következően csak egy integrált gazdasági elmélet létezik. Sem a gazdasági

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

élet sem az elmélet szerkezete nem és nem is lehet vízhatlan rekesz; a gazdaságról alkotott ismeretünk vagy egy integrált teljes egész, vagy semmi. Mégis, a legtöbb közgazdász megelégszik teljesen elkülönített és igazából egymást kizáró elméletek alkalmazásával az általános árelemzésre és az üzleti ciklusokra. Nem lehetnek igazi gazdaságtudósok mindaddig, amíg elégséges számukra e primitív módszer használata.

De még ennél is komolyabb problémák fedezhetők fel a manapság divatos megközelítésben. A közgazdászok továbbá nem látnak egy felettébb kritikus problémát, mivel nem hajlandóak összeegyeztetni üzleti ciklus- és általános árelméletüket: a vállalkozói szerep különös üzemzavarát gazdasági krízis és válság idején. A piacgazdaságban az üzletember

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

egyik leglényegesebb szerepe, hogy „vállalkozó” legyen, egy ember, aki termelési folyamatokba fektet, aki felszerelést vásárol és munkaerőt bérel, hogy olyasvalamit termeljen, amiből nem biztos, hogy nyereségre tesz szert. Röviden, a vállalkozó szerep a bizonytalan jövő előrejelzésének szerepe. Mielőtt bármiféle befektetésbe vagy termelésbe váгна, a vállalkozónak meg kell becsülnie a jelen költségeket és a jövő bevételeket, és ebből következően azt, mennyi nyereséghez juthat befektetéseiből. Ha helyesen jelzi előre a jövőt és jelentősen jobban, mint üzleti versenytársai, profitot ér el befektetéséből. Minél jobb az előrejelzése, annál magasabb profitra tesz szert. Ha viszont előrejelzése gyenge, és túlbecsüli a termékére vonatkozó keresletet, veszteségeket fog elszenvedni és igen hamar kiszorul az üzletből.

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

A piacgazdaság tehát egy nyereség-és-veszteség gazdaság, amelyben az üzletemberek élelátásának és képességeinek mértéke az általuk megszerzett nyereség és veszteség. A piacgazdaság továbbá rendelkezik egy beépített mechanizmussal, egy bizonyos természetes szelekcióval, amely biztosítja a felsőbbrendű előrejelző virágzását és az alsóbbrendű kigyomlálását. Hiszen minél több nyereséget szerez a jobb előrejelző, annál nagyobbá válnak üzleti felelősségei, és annál többet lesz képes befektetni a produktív rendszerbe. Másrészt viszont pár évnyi veszteségesség teljesen ki fogja szorítani a gyengén teljesítő előrejelzőket a piacról, és a bérkereső munkások soraiba helyezi őket.

Ha tehát a piacgazdaság rendelkezik a beépített természetes kiválasztódás

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

mechanizmusával a jó vállalkozók számára, ez azt jelenti, hogy általánosságban elvárhatjuk, hogy ne szenvedjen sok vállalat veszteségeket. És valóban, ha szétnézünk gazdaságunkban egy év átlagos napján, azt találjuk, hogy a veszteségek nem széles körben elterjedtek. De ebben az esetben a furcsa tény, amely magyarázatra szorul, a következő: hogy lehet az, hogy időről időre, a recessziók fellépésekor és kiváltképp a meredek válságok alkalmával, az üzleti világ hirtelen széles körben kiterjedt masszív veszteségeket tapasztal? Elérkezik egy pillanat, amikor a cégek, a profitszerzés és a veszteségkerülés tekintetében eddig felettébb ravasz vállalkozók hirtelen és döbbenetesen magukat – majdnem mindegyikük – súlyos és megmagyarázhatatlan veszteségek között találják. Hogy lehet ez? Íme, egy hatalmas jelentőségű tény, amelyre minden

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

válságelméletnek választ kell adnia. Egy olyan magyarázat, mint az „alulfogyasztás” – a teljes fogyasztói kiadások csökkenése – nem elegendő, mivel az szorul magyarázatra, hogy miként vált az összes eddigi, mindenféle gazdasági változást és fejlődést sikeresen előrejelző üzletember hirtelen teljesen és katasztrofálisan képtelenné e vélt fogyasztói kereslet zuhanásának előrejelzésében. Mi okozza az előrejelzés képességének e hirtelen meghibásodását?

A válságok egy megfelelő elméletének tehát el kell számolnia azzal, hogy a gazdaság hajlamos átesni egymást követő fellendülések és visszaesések sorozatán egy simán haladó vagy csendesen fejlődő egyensúlyi állapot bármilyen megközelítése nélkül. Kiváltképp, egy megfelelő válságelméletnek el kell

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

számolnia a vállalkozói tévedések garmadájával, amelyek hirtelen és hatalmas sebességgel jelennek meg a gazdasági krízis egy pillanatában, majd elhúzódnak egészen a felépülésig. Továbbá van egy harmadik egyetemes tény, amelyre választ kell adnia a ciklusok elméletének. Változatlanul megfigyelhető, hogy a fellendülések és a visszaesések sokkal intenzívebbek és súlyosabbak a „tőkejavak iparában” – az iparokban, amelyek gépeket és felszerelést gyártanak, amelyek ipari nyersanyagokat termelnek vagy gyárat építenek – mint a fogyasztói javakat gyártó iparokban. Íme, az üzleti ciklus egy újabb ténye, amely magyarázatra szorul – és természetesen nem magyarázható olyan válságelméletekkel, mint a híres alulfogyasztás tana, amely szerint a fogyasztók nem költenek eleget fogyasztói cikkekre. Hiszen ha az elégtelen költekezés a

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

ludas, akkor miért van az, hogy a kiskereskedelmi eladások zuhannak a legkevésbé bármilyen válságban, miközben a válság igazából olyan iparokra súlyt le, mint a szerszámgépek, munkaeszközök, építkezés és nyersanyagok? Ennek megfelelően, épp ezek azok az iparok, amelyek igazán szárnyra kapnak az üzleti ciklus inflációs, fellendülés fázisában, és nem a fogyasztókat szolgáló üzletek. Az üzleti ciklus megfelelő elméletének tehát magyarázatot kell adnia a fellendülések és visszaesések jóval nagyobb intenzitására a nem fogyasztói javak, vagy a „termelési eszközök” iparában.

Szerencsére létezik a válságok és az üzleti ciklusok helyes elmélete, habár egyetemesen elhanyagolják azt napjaink gazdaságtudományában. Ez az elmélet is a gazdasági eszme hosszú időn átívelő

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

hagyományából gyökerezik. Ez az elmélet a tizennyolcadik századi Skót filozófussal és közgazdással David Hume-mal, és a kimagasló tizenkilencedik századi angol klasszikus közgazdással, David Ricardo-val kezdődik. Lényegében ezek a gondolkodók látták, hogy a tizennyolcadik század közepén egy másik döntő jelentőségű intézmény is kialakult az ipari rendszer mellett. Ez volt a bankolás intézménye, beleértve annak képességét a hitel- és pénzkínálat kibővítésére (először papírpénz, később pedig bankbetét vagy folyószámla formájában, amelyek azonnal készpénzre válthatók a bankoknál). Az említett közgazdászok úgy látták, e kereskedelmi bankok tevékenysége rejti a kulcsot a tágulás és összezsugorodás rejtélyes, visszavisszatérő ciklusához, amely megzavarta a megfigyelőket a tizennyolcadik század közepétől fogva.

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

Az üzleti ciklus Ricardo-i elemzése valahogy így hangzott: A világ szabadpiacából kiemelkedő természetes pénzek hasznos árucikkek; általában arany és ezüst. Ha a pénzt csupán ezekre az árucikkekre korlátoznák, a teljes gazdaság épp úgy működne, mint az egyes piacok: a kereslet és a kínálat egyenletes igazodását látnánk, fellendülések és visszaesések ciklusa nélkül. De a bankhitelek befecskendezése egy kritikus és zavart keltő alkotóelemet ad a képhez; a bankok hitelexpanziója következtében növekedik a bankpénz kínálata – bankjegy vagy bankbetét formájában – melyek elméletileg aranyra válthatók, de a gyakorlatban nyilvánvalóan nem. Például, ha a bank széfjeiben 1000 uncia aranyat tárol, viszont 2500 uncia arany értékű, azonnal beváltható raktárjegyet utal ki, akkor nyilvánvalóan 1500 unciával többet hozott forgalomba

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

annál, mint amennyit beváltani képes. De mindaddig, amíg nem lép fel összehangolt banki „roham” a jegyek beváltásáért, addig a bank raktárjegyei a piacon ugyanolyan szerepet töltenek be, mint az arany, így tehát a bank képes volt kibővíteni az ország pénzkészletét 1 500 uncia arannyal.

A bankok így boldogan fognak hitelexpanzióba, hiszen minél inkább növelik hitelkínálatukat, nyereségük annál nagyobb lesz. Ez egy ország, tegyük fel: Anglia pénzkínálatának megnövekedéséhez vezet. Ahogy a papír- és bankpénz kínálata Angliában megnövekedik, az angolok kiadásai növekednek, és a megnövekedett pénz fellicitálja az angol termékek árát. Ennek következménye az infláció és az ország fellendülése. De ez az inflációs fellendülés, míg boldogan halad előre, elveti saját pusztulásának magvait. Hiszen

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

ahogyan az angol pénzkínálat és jövedelem növekszik, az angolok több terméket vásárolnak külföldről. Továbbá ahogyan az angol árak emelkednek, az angol termékek veszítenek versenyképességükből más országok termékeivel szemben, kiknél nincs, vagy csak kisebb mértékű az infláció. Az angolok kevesebb hazai és több külföldi terméket vásárolnak, míg a külföldiek többet vásárolnak otthon, és kevesebbet Angliától. Ennek következménye a fizetési mérleg hiánya; az angol export zuhanása az importtal szemben. De ha a behozatal meghaladja a kivitelt, akkor a pénznek Angliából kifelé kell vándorolnia külföldi országokba. És ez miféle pénz lesz? Nyilván nem angol bankjegyek vagy bankbetétek, hiszen a franciáknak, németeknek vagy olaszoknak semmi okuk nincs tőkéjüket angol bankokban tartani. Ezek a külföldiek tehát fogják bankjegyeiket vagy betétjeiket

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

és elviszik azokat az angol bankokhoz hogy aranyra cseréljék őket – és az arany lesz az a pénzfajta, amely kitartóan kivándorol az országból, miközben az angol infláció tovább halad. De ez azt jelenti, hogy az angol bankok hitelpénze széfjeik egyre csökkenő aranyalapjára tornyosul. Ahogyan a fellendülés tovább halad, hipotetikus bankunk kibővíti raktárjegyeit 2500 unciáról mondjuk 4000 unciára, amíg aranybázisa mondjuk 800-ra fogy. E folyamat fokozódásával a bankok előbb-utóbb megrémülnek, hiszen végső soron kötelesek aranyra váltani kötelezettségeiket, aranyuk pedig sebes ütemben vándorol kifelé, miközben kötelezettségeik halmozódnak. Idővel a bankok nem bírják tovább, beszüntetik hitelexpanziójukat, és – hogy mentsék bőrüket – megrövidítik fennálló hiteleiket. Ez a visszavonulás sok esetben csődöt hozó bankrohamokhoz vezet

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

egy társadalom által, akiket úgyszintén egyre növekvő aggodalommal tölt el nemzetük bankjainak egyre ingatagabb állapota.

A banki hitelezés visszahúzódása megfordítja a gazdasági képet: összeszűkülés és visszaesés követi a fellendülést. A bankok behúzzák farkukat, az üzletek pedig szenvednek a hitelvisszafizetési kötelezettségek egyre növekvő súlya alatt. A bankpénz kínálatának csökkenése az angol áruk általános zuhanásához vezet. Míg esik a pénzkínálat és a jövedelmek, illetve zuhannak az angol áruk, az angol termékek csábítóbbá válnak külföldi áruk viszonylatában és a fizetési mérleg megfordul – az export meghaladja az importot. Mivel a pénz az országba vándorol, és mivel a bankpénz

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

összezsugorodik a növekvő aranybázison, a bankok állapota stabilabbá válik.

Ezt jelenti tehát az üzleti ciklus válság fázisa. Megjegyzendő, hogy ez a fázis csak és kizárólag az azt megelőző expanziós fellendülés után lép fel. A megelőző infláció teszi szükségessé a válság fázisát. Láthatjuk, például, hogy a válság az a folyamat, amely során a piacgazdaság igazításokat végez, kilöki az előző inflációs fellendülés többleteit és torzításait, és visszaállít egy stabil gazdasági állapotot. A válság az előző fellendülés többleteire és torzításaira adott kellemetlen de szükségszerű reakció.

Akkor viszont miért veszi kezdetét a következő ciklus? Miért visszatérő és folyamatos jelenség az üzleti ciklus? Azért, mert a bankok igen jól helyreálltak, stabilabb helyzetben találják magukat, és nagyobb magabiztossággal vágnak neki a

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

hitelexpanzió természetes banki útvonalának, mely következtében megindul a következő fellendülés és elhinti a következő elkerülhetetlen visszaesés magvait.

De ha a bankolás az üzleti ciklus oka, a bankok talán nem a magán piacgazdaság részei, és talán nem mondhatjuk akkor, hogy még mindig a szabadpiac a ludas, még ha annak csupán banki szegmense az? A válasz: nem, mivel a bankok sosem lennének képesek az összehangolt hitelexpanzióra az Állam beavatkozása és biztatása nélkül. Ha a bankok valóban versenyhelyzetben volnának, egy bank hitelexpanziója következtében az infláló bank pénze egyhamar versenytársainál kötne ki, akik aztán a pénzt aranyra kívánnák váltani a hitelkínálatát növelő banknál. Röviden, a bank riválisai épp úgy

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

aranyra vagy készpénzre váltanák bankpénzüket, mint a külföldiek, azzal a kivétellel, hogy ez a folyamat sokkal gyorsabb, és csírájában elfojtana minden kezdeti inflációt, mielőtt az elkezdődne. A bankok kényelmes összhangban kizárólag csak akkor képesek hitelkínálatuk bővítésére, amikor létezik egy Központi Bank – gyakorlatilag egy állami bank, amely az állami üzlet monopóliumát élvezzi, és előkelő helyzetét, amelyet a kormány a teljes bankrendszerre kényszerít. Csak a központi bankok megalakulása után lettek képesek a bankok az akármekkora időtartamú expanzióra, és csak akkor kezdődött az ismerős üzleti ciklus modern históriája.

A központi bank olyan állami intézkedéseken keresztül kaparintja meg uralmát a bankrendszer felett, mint: saját

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

bankpénze törvényes fizetőeszközzé tétele, mellyel minden tartozás és adó fizethető; a bankjegy-kiállítás (ellentétben a bankbetétekkel) monopóliumának biztosítása a központi bank számára (Angliában a Bank of England, az államilag meghatározott központi bank bírt a bankjegyek kiállításának monopóliumával London területén); vagy a bankok nyílt kényszerítése, hogy készpénztartalékjaikat a központi bankban tartsák (mint az Egyesült Államokban és annak Federal Reserve Systemében). Nem mintha a bankok panaszkodhatnának e beavatkozás miatt; épp a központi bank megalapítása teszi lehetővé a hosszútávú banki hitelexpanziót, mivel a központi bank bankjegyei hozzáadott készpénztartalékot biztosítanak a teljes bankrendszernek és lehetővé teszik, hogy minden kereskedelmi bank együtt növelje hitelkínálatát. A központi bank

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

olyan, mint egy kényelmes kötelező banki kartell a bankok kötelezettségeinek kiterjesztése végett; a bankok pedig így már képesek a központi bank bankjegyei és az arany együttes, jóval nagyobb bázisáról bővíteni.

Most tehát látjuk végre, hogy az üzleti ciklust nem a szabadpiac valamiféle rejtélyes hibája idézi elő, hanem épp ellenkezőleg: az Állam szisztematikus beavatkozása a piaci folyamatokba. Az állami intervenció banki expanziót és inflációt idéz elő, amikor az infláció pedig a végéhez ér, életbe lép az azt követő válság-igazítás folyamata.

Az üzleti ciklus Ricardo-i elmélete meglátta a helyes üzleti ciklus-elmélet alapjait: a ciklus fázisainak vissza-visszatérő természetét, a válságot, mint a piaci beavatkozások helyreigazítását, nem pedig a

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

szabad piacgazdaság tevékenységét. De két probléma magyarázat nélkül maradt: Mi az oka a hirtelen megjelenő üzleti hibák sokaságának, a vállalkozói funkció hirtelen üzemzavarának, és mi az oka a tőkejavak jóval nagyobb fluktuációjának a fogyasztói javakhoz viszonyítva? A Ricardo-i elmélet kizárólag az általában vett gazdaság árszintjének mozgására adott magyarázatot; semmi magyarázat nem volt a tőke- és fogyasztói javak jóval különbözőbb reakciójára.

A helyes és teljesen kifejtett üzleti ciklus-elméletet végül az Osztrák iskola közgazdásza, Ludwig von Mises fedezte fel és terjesztette elő, amikor a Bécsi Egyetem professzora volt. Mises a megoldása felé vezető úton monumentális Theory of Money and Credit című, 1912-ben kiadott művében indult el, amely még közel 60

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

évvel publikálása után is a legjobb könyv a pénz és bankolás elméletéről. Végül 1920-ban fejlesztette ki üzleti ciklus-elméletét, melyet legfőbb követője, Friedrich A. von Hayek hozott el az angol nyelvű világnak, aki Bécsből érkezett, hogy a London School of Economics-ban tanítson az 1930-as évek elején és aki németül és angolul két könyvet publikált, melyekben alkalmazta és kidolgozta a Mises-i cikluselméletet: *Monetary Theory and the Trade Cycle* és *Prices and Production*. Mivel Mises és Hayek osztrákok voltak és mivel a nagy, 19. századi Osztrák közgazdászok tradíciójának sorába tartoztak, az irodalom ezt az elméletet az „Osztrák” (vagy „monetáris túlbefektetés”) üzleti ciklus-elméletként ismerte meg.

A Ricardo-i érvekre, az általános „Osztrák” elméletre és saját kreatív zsenialitására

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

alapozva Mises kifejlesztette a következő üzleti ciklus-elméletet:

Banki hitelexpanzió nélkül a szabad árak rendszerén keresztül egyensúlyba kerül a kereslet és a kínálat, így nem alakulhatnak ki halmozódó fellendülések és visszaesések. Viszont az Állam a jegybanki források bővítésével növeli a nemzet kereskedelmi bankjainak készpénztartalékát, így – központi bankján keresztül – hitelexpanzióra ösztönzi a bankokat. A bankok hitelexpanziója pedig folyószámlabetétek formájában megnöveli a nemzet pénzkínálatát. Ahogyan azt a Ricardiánusok is látták, a bankpénz ily módú növekedése felemeli a javak árait, tehát inflációt okoz. De Mises rávilágított arra, hogy valami más, valami sokkal gonoszabb is történik eközben. A banki hitelexpanzió új pénzt ömleszt az üzleti

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

világba, amellyel mesterségesen a szabadpiaci szint alá csökkenti a kamatrátát.

A szabad és érintetlen piacon a kamatrátát kizárólag a piacgazdaságot alkotó egyének „időpreferenciája” határozza meg. Egy kölcsön lényege az, hogy egy „jelenbeli jószágot” (pénzt, amely a jelenben használható) elcserélnek egy „jövőbeli jószágra” (egy tartozási elismervényre, amelyet csak egy jövőbeli időpontban használhatnak fel). Mivel az emberek mindig előnyben részesítik a pénzt a jelenben, mint ugyanazt a pénzt egy későbbi időpontban, a jelenbeli jószág minden esetben magasabb árú a piacon, mint a jövőbeli. Ez az árkülönbség a kamat, melynek magassága attól függően változik, mennyivel részesítik nagyobb előnyben az

emberek a jelenbeli fogyasztást a jövőbelinél – azaz az emberek időpreferenciájától.

Az emberek időpreferenciája továbbá azt is meghatározza, mekkora az emberek megtakarításainak és befektetéseinek mértéke fogyasztásaikhoz viszonyítva. Ha az emberek időpreferenciája csökken, azaz a jelenbeli fogyasztásra vonatkozó igényük csökken a jövőhöz viszonyítva, akkor az emberek kevesebbet fogyasztanak most, helyette pedig növekszik megtakarításuk és befektetésük; ugyanekkor és ugyanebből kifolyólag, a kamatrátá – az időn alapuló árkülönbség rátája – is csökken. A gazdasági növekedés tehát javarészt az időpreferencia csökkenésének eredménye, amely a megtakarítások és beruházások arányának növekedését idézi elő a fogyasztáshoz viszonyítva, illetve a kamatrátá csökkenését.

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

De mi történik akkor, amikor a kamatráta nem a lecsökkenő időpreferencia és a megnövekedett megtakarítások következtében zuhan, hanem a hitelexpanziót ösztönző állami beavatkozás miatt? Más szóval mi történik, ha a kamatráta mesterségesen, beavatkozás következtében zuhan, nem pedig természetesen, a fogyasztóközösség preferenciáinak és értékítéletének megváltozása következtében?

Baj történik. Hiszen az üzletemberek a kamatráta csökkenését látva úgy reagálnak, ahogyan mindig tennék, és ahogyan reagálniuk kell a piaci jelek ilyesfajta változására: többet fektetnek be tőkejavakba és termelési eszközökbe. A beruházások – főképp a hosszú és időigényes projektek, amelyek eddig nem tűntek jövedelmezőnek hirtelen nyereségesnek látszanak a csökkent

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

kamatteher következtében. Röviden, az üzletemberek úgy reagálnak, ahogy akkor tennék, ha a megtakarítások valóban megnövekedtek volna: többet ruháznak be tartós felszerelésbe, tőkejavakba, ipari nyersanyagokba, építkezésbe ahelyett, hogy a fogyasztási javak közvetlen termelésébe fektetnének.

Tehát a vállalkozások boldogan kölcsönveszik az alacsony kamattal elérhető új banki pénzt, amit aztán tőkejavakba, végül magasabb bérleti díjakba, illetve a tőkejavakat gyártó iparágakban dolgozó munkások magasabb béreibe fektetnek. Ez a megnövekedett üzleti kereslet fellicitálja a munkaerő árát, de a vállalatok úgy hiszik, megfizethetik ezt a magasabb árat, mert rászedte őket a hitelpiacba történő állami és banki beavatkozás, és azok döntő

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

fontosságú babrálása a piac kamatrátajelével.

A probléma egyből megjelenik, amikor a munkások és az ingatlanbirtokosok – főként az előbbiek, hiszen a vállalkozások bevételeik legnagyobb részét bérekre fordítják – nekikezdenek az új bankpénz elköltésének, amelyhez magasabb bérek formájában jutottak. A társadalom időpreferenciája a valóságban nem lett alacsonyabb; a társadalom nem akar többet megtakarítani, mint amennyit eddig. Tehát a munkások elkezdik felélni új jövedelmük nagy részét, így állítva vissza a gazdaságban a fogyasztás és a megtakarítás régi arányát. Ez azt jelenti, hogy a kiadásokat visszairányítják a fogyasztási javak iparágaiba, és nem takarítanak meg és fektetnek be annyit, hogy megvásárolják az újonnan legyártott gépeket, tőkefelszerelést,

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

ipari nyersanyagokat, stb. Erre váratlanul derül fény és válságot okoz a termelési eszközöket előállító iparágak területét. Miután a fogyasztók visszaállították az általuk kívánatos fogyasztási és befektetési arányokat, fény derül arra, hogy a vállalatok túl sokat fektettek tőkejavakba, és túl keveset a fogyasztási javakba. A vállalatokat elcsábította az állami babrálás és a mesterséges kamatrátacsökkentés, amely következtében úgy cselekedtek, mintha több megtakarítás állna rendelkezésre befektetés végett, mint amennyi valójában. Miután az új bankpénz átszivárgott a rendszeren és a fogyasztók visszaállították régi arányaikat, nyilvánvalóvá vált, hogy nincs elég megtakarítás az összes termelési eszköz megvásárlásához, és a vállalatok tévesen fektették be a rendelkezésükre álló limitált megtakarításokat. A vállalatok túlzott

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

mértékben fektettek be tőkejavakba és elégtelen mértékben fogyasztási cikkekbe.

Az inflációs fellendülés tehát az árrendszer és a termelési szerkezet torzulásához vezet. A termelési eszközöket gyártó iparágakban a munkaerő és a nyersanyagok árát a fellendülés során túl magasra licitálták ahhoz, hogy nyereséges legyen, miután a fogyasztók ismét kifejezik régi fogyasztás/befektetés preferenciájukat. A „válság” tehát egy szükségszerű és egészséges fázis, amely során a szabadpiac kigyomlálja a fellendülésből származó többleteket illetve hibákat, és visszaállítja a piacgazdaság azon funkcióját, hogy hatékonyan szolgálja a fogyasztók tömegét. Mivel a termelési tényezők árát túl magasra licitálták a fellendülés alatt, hagyni kell, hogy a tőkejavakat előállító iparágakban a munkaerő és a javak ára addig zuhanjon,

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

amíg vissza nem állnak a helyes piaci kapcsolatok.

Mivel az új pénzhez a munkások a magasabb bér formájában igen gyorsan hozzájutnak, hogy lehet az, hogy a fellendülések évekig tarthatnak anélkül, hogy fény derülne a helytelen beruházásokra, hogy a piaci jelek babrálásából következő hibák nyilvánvalóvá válnának, és hogy a válság-igazítás folyamat munkába kezdene? A válasz az, hogy a fellendülés nagyon rövid életű lenne ha a banki hitelexpanzió illetve a kamatráta szabadpiaci szint alá történő csökkenése egy egyszeri alkalom volna. De a helyzet az, hogy a hitelexpanzió nem egyszeri alkalom: egyre csak tovább folytatódik, nem adva lehetőséget a vásárlók számára hogy ismét felállítsák a fogyasztás és megtakarítás általuk előnyben részesített arányát, nem hagyva, hogy a tőkejavak iparágában

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

megjelenő költségnövekedés felzárkózzon az árak inflációs növekedéséhez. Hasonlóan egy ló ismételt doppingolásához, a fellendülést egy lépéssel az elkerülhetetlen összeomlás előtt tartják a banki hitelek folytonosan megismételt élénkítő dózissal. Csak akkor éri el a fellendülést a büntetés, amikor véget ér a hitelexpanzió – vagy mert a bankok ingatag helyzetbe kerülnek, vagy mert az emberek ellenezni kezdik a folyamatos inflációt. A hitelexpanzió megszűnésekor elérkezik a fizetés pillanata, az elkerülhetetlen kiigazítási folyamat pedig felszámolja a megalapozatlan, túlzott beruházásokat, illetve visszahelyezi a nagyobb hangsúlyt a fogyasztási javak termelésére.

Az üzleti ciklusok Mises-i elmélete tehát választ ad az összes rejtélyre: A ciklus ismétlődő és folyton visszatérő

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

természetére, a vállalkozói hibák hatalmas tömkelegére, a fellendülés és visszaesés nagyobb intenzitására a termelési eszközöket előállító iparágakban.

Mises tehát rámutat arra, hogy a ciklusért az inflációs banki hitelexpanzió a felelős, melyet az Állam és az állami központi bank beavatkozása idéz elő. Mit mond Mises arról, mit kellene tennie az Államnak, amikor a válság ideér? Mi az Állam feladata a válság meggyógyításában? Mindenekelőtt a kormánynak be kell szüntetnie az inflációt amilyen hamar csak lehetséges. Igaz, hogy ez elkerülhetetlenül hirtelen véget vet az inflációs fellendülésnek, és elindítja az elkerülhetetlen recessziót vagy válságot. De minél többet vár ezzel a kormány, annál rosszabb lesz a kiigazítás szükségszerű folyamata. Minél hamarabb túlesünk a válság-igazításon, annál jobb. Ez azt is

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

jelenti, hogy az Államnak sosem szabad megtámogatnia az egészségtelen üzleti helyzetet: soha nem mentheti ki a bajban levő vállalatokat, vagy adhat nekik kölcsön. Ha ezt tenné, azzal csak meghosszabbítaná a szenvedést, a rövid és gyors válságot pedig elhúzódó és krónikus betegséggé változtatná. Az Államnak nem szabad sem bértámogatásokat, sem a termelési eszközök vagy fogyasztói cikkek ármegállapítását eszközölnie; ha ezt tenné, csak a végtelenségig késleltetné a válság-igazodás folyamat befejeződését; vég nélküli, elhúzódó válságot és tömeges munkanélküliséget okozna a létfontosságú, termelési eszközöket előállító iparágakban. A kormánynak nem szabad ismét inflációt generálnia, hogy kikerüljünk a válságból. Hiszen ha sikerrel is járna ez az ismételt infláció, csak elvetné a későbbi probléma magvait. A kormánynak semmit sem szabad

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

tennie, hogy ösztönözze a fogyasztást, és nem szabad megemelnie saját kiadásait, mivel ez csak tovább emelné a társadalmi fogyasztás/beruházás arányát. Ami azt illeti a kiadások csökkentése segíti ezt az arányt. Amire a gazdaságnak szüksége van nem több fogyasztási kiadás, hanem több megtakarítás, hogy igazolja a fellendülés túlzott befektetéseinek egy részét.

Tehát a kormány feladata a Mises-i válságanalízis alapján: az égvilágon semmi. A gazdaság egészsége, illetve a válságból való leggyorsabb kilábalás szempontjából az el a kezekkel, „laissez-faire” szigorú politikáját kell követnie. Bármi, amit tesz, elhúzza és korlátozza a piac helyreigazodási folyamatát; minél kevesebbet tesz, annál gyorsabban fogja elvégezni ez a folyamat munkáját, és annál gyorsabban jelentkezik a stabil gazdasági felépülés.

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

A Mises-i előírás tehát a Keynesi teljes ellentéte: eszerint a kormánynak teljesen távol kell tartania magát a gazdaságtól, és tevékenységét saját inflációjának és költekezésének megállítására kell korlátoznia.

Mára teljesen elfelejtődött, még a közgazdászok körében is, hogy a válság Mises-i magyarázata és elemzése magának épp az 1930-as Nagy Világválság idején nyert teret – annak a válságnak az idején, amelyet úgy mutatnak fel a szabadpiaci gazdaság támogatói elé, mint a laissez-faire kapitalizmus legnagyobb és legpusztítóbb bukása. Egyáltalán nem az volt. 1929-et elkerülhetetlenné tették azok a banki hitelexpanziók, amelyek az 1920-as években történtek szerte a nyugati világban; a politika, amelyet tudatosan használtak a nyugati államok, és főként az Egyesült

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

Államok Federal Reserve System-je. Ezt az tette lehetővé, hogy a nyugati világ nem tért vissza a valódi aranyalaphoz az Első Világháború után, így nagyobb tér nyílt az államok inflációs politikája számára. Mindenki úgy gondol ma Coolidge elnökre, mint a laissez-faire és az érintetlen piacgazdaság támogatója; nem volt az, és sajnálatos módon sehol sem volt akkora ellenzője annak, mint a pénz és hitel területén. Sajnos a Coolidge beavatkozás hibáit és bűneit egy nemlétező szabadpiaci gazdaságra kenték.

Ha Coolidge tette 1929-et elkerülhetetlenné, Hoover elnök volt az, aki elhúzta és mélyítette a válságot, és a tipikusan durva de gyorsan eltűnő válságból elhúzódó, és majd' halálos betegséget kovácsolt, egy betegséget, mely „gyógyírja” a Második Világháború holokausztja volt. Hoover, nem

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

pedig Franklin Rooseveltt volt a „New Deal” politikájának megalapítója – ami gyakorlatilag az Állam hatalmas mértékű használata pontosan arra, amitől óva int a Mises-i elmélet: a bérszintek szabadpiaci szint fölé növelésétől, az árak feltornázásától, hitelinflációtól és hitelezéstől ingatag vállalatok számára. Rooseveltt csupán tökéletesítette azt, amit Hoover felfedezett. A következmény Amerika történelmének legelső, majd’ állandó válsága és majd’ permanens tömeges munkanélkülisége. A Coolidge-krízis a példa nélkül elhúzódó Hoover-Roosevelt válsággá vált.

Ludwig von Mises az 1920-as években zajló fellendülés csúcspontjakor megjósolta a válságot – egy olyan időben, hasonlóan a maihoz, amikor a közgazdászok és a politikusok, felfegyverkezve az örökös

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

infláció „új közgazdaságtanával” és a központi bank által biztosított új „eszközökkel,” a véget nem érő gazdagság „Új Korát” kiáltották ki, melyet Washington bölcs gazdasági doktorai hoztak el. Ludwig von Mises – felfegyverkezve az üzleti ciklusok helyes elméletével – tartozott azon kevesek közé, akik megjövendölték a Nagy Világválságot, így a gazdasági világ arra kényszerült, hogy tisztelettel hallgasson rá. F. A. Hayek Angliában terjesztette el az eszméket, és az 1930-as évek elején a fiatalabb angol közgazdászok mindegyike elkezdte felhasználni a Mises-i cikluselméletet saját válságelemzéséhez – továbbá természetesen elfogadták az elméletből következő előírt, szigorúan szabadpiaci politikát. Sajnálatos módon a közgazdászok mára Lord Keynes történelmi személetét fogadták el, miszerint egy „klasszikus közgazdásznak” sem volt üzleti

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

ciklus-elmélete, amíg 1936-ban Keynes meg nem érkezett. Volt válságelmélet, mely előírta a szigorú pénzpolitikát és a laissez-faire-t, mely mind Angliában, mind pedig az Egyesült Államokban egyre gyorsabban terjedt és amelyet elfogadtak, mint az üzleti ciklus elmélete. (Kiemelendően ironikus, hogy az Egyesült Államokban az egyik nagy „Osztrák” támogató az 1930-as évek elején és közepén nem volt más, mint Alvin Hansen professzor, aki nem sokkal ezután kiemelkedő keynesi tanítványként futott be.)

Ami elfojtotta a Mises-i cikluselmélet egyre növekvő elfogadását az nem volt más, mint a „Keynesiánus Forradalom” – a csodálatos áradat, amelyet a Keynesiánus elmélet hozott el a közgazdaságtan világába röviden Általános Elméletének 1936-os megjelenése után. Nem az történt, hogy a Mises-i

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

elméletet sikerrel megcáfolták, csupán elfelejtették, miközben mindenki arra törekedett, hogy részesévé váljon a hirtelen divatba jött keynesi tömegnek. Néhányan Mises elméletének legnagyobb támogatói közül is – akiknek nyilvánvalóan több esze volt – engedtek a legújabb tanok csábításának, és ebből következően vezető amerikai egyetemek katedráira kerültek.

De most a néhai fő-Keynesiánus Economist is kijelentette, hogy „Keynes Halott.” Miután a makacs gazdasági tények évtizedeken át metsző elméleti kritikákkal és cáfolatokkal szembesítették őket, a Keynesiánusok most tömeges visszavonulásba kezdtek. Ismét kezdik morcosan elfogadni, hogy a pénzkínálat és a banki hitel vezető szerepet játszanak a ciklusban. Eljött az idő Mises üzleti ciklus-elméletének újrafelfedezésére, annak reneszánszára. Épp időben; ha valaha

MURRAY ROTHBARD:
GAZDASÁGI VÁLSÁGOK: OKAIK ÉS GYÓGYMÓDJUK

valóban elérkezik, el fogja söpörni a teljes Gazdasági Tanácsot, és látni fogjuk az Állam hatalmas léptékű visszavonulását a gazdasági szférából. De hogy ez megtörténjen, a közgazdaságtan világának és a nyilvánosságnak fel kell fedeznie az üzleti ciklus egy magyarázatát, amely túl sok tragikus éven át elhanyagoltan pihent a polcokon.

Murray Newton Rothbard, 1969.

~

Látogasd meg a [Mises Institute](#) oldalát további angol nyelvű irodalomért illetve az [Ellenpropaganda Könyvtár](#) magyar könyvekért.